

IOANNES IEIUNATOR

A. Chr. 582-595.

I. Diu immorandum hic nobis erit, si quoscumque nodos in causa τοῦ Νηστευτοῦ in-
nexos solvere aut extricare, animus est. Qui enim litem habuit haud modicam vivus,
defunctus pergit et plurimo capite vexari. Neque tantum de nimio illo et ambitioso
τοῦ οἰκουµενικοῦ titulo Gregorius Magnus querebatur 1). Sed corrupta Ephesini concilii
acta ultro citroque ventilantur 2). Ob mortuum peccato Adamum Pelagius in causa erat 3).
Scelestus quoque iuenculus quidam intercessit, tam his invisus, quam illis gratus,
a quo totum Νηστευτῆς pendebat 4). Et monachos et presbyteros, quos idem segre-
gavit, restituit Gregorius 5). Quin usque ad inferos de Christi κατάβασι praeliaba-
tur 6). Neque pax tumulo inscripta, quum etiam nunc et de tantae abstinenciae viro
et de publico eius cultu proluxa et ardua actio sit 7). Quid plura? De innumeris libellis,
iure an iniuria eidem ascriptis, certant agmina eruditorum 8). Haud exiguum hominem
fuisse, vel cumulatae faciunt controversiae. Quem enim parvi habeas, statim silentio
premis. Restat illud Isidori Hispalensis testimonium, a coaequali gravissimum oraculum,
quantumvis breve: «Vir inaestimabilis abstinenciae et eleemosynis largissimus 9);»
quin immo assentiente Leandro fratre, cui librum suum de baptismo Ioannes nuncu-
pavit 10). Et quantum est vel in optimis hominibus inane! Ille igitur est sanctissimus
Ioannes (quo nomine defunctum ipse Gregorius ornavit), qui quum sciret quam pe-
riculosa superbia tumuissent sui byzantini, quam caute non semel eorum ambitum
frangi oportuerit, quam praeceps sit a vanis titulis et vacuis nominibus ruere inde in
affectatam et usurpatam potestatem, conscius demum actum esse de universa Ecclesia,
si re et iure diceretur universalis episcopus, non quidem Christi Vicarius et Petri suc-
cessor, sed ille qui primum suffraganeus in Ponto ab Heraclea pendens, nondum certo
iure patriarcha, neque merito nomine secundus post romanum habebatur, qui haec probe
novit Ioannes, larvam exuere nunquam voluit. Frustra per tredecim annos, qua pre-
cibus, qua minis, institit providentissimus Gregorius, tantum non gladio usus excom-
municationis. Adeo novae Romae invaluerat caeca dominandi cupido, animisque vel
piis, sed incautis, obrepserat pertinacia auras captandi populares!

II. Haud pauca in rebus nostris vestigia supersunt Ieiunatoris; vix enim aliena
dicam sive librum de baptismo, et sermonem de exitu animae 11), quos e tenebris eri-

1) *Querebatur*. Cf. Gregorii *Regest.* V, 18, 19, 43, 60; VII, 5, 6, 27, 31, 33; IX, 68.

2) *Ventilantur*. Ib. cf. VII, 15, 16, 17, 48.

3) *Erat*. *Regest.* VI, 14, ad Narsetem.

4) *Pendebat*. Ib. III, 53; V, 18.

5) *Gregorius*. Ib. VII, 5 et in praecedentibus III, 53; VI, 14, 16, etc.

6) *Praeliabatur*. Cf. Assemani *Iur. Or.* III. p. 513, 514.

7) *Sit*. Post Asseman. III, 479, 583 et Morcellium ad *Menolog.* Basilian. cf. Bolland. die II Sept.

8) *Eruditorum*. Fabr. *Bibl. gr.* XI, 168; Lequien.

Or. Chr. I. col. 226 Binterim *Vorzügl. Denkwürd.* t. V, p. 383.

9) *Largissimus*. Isidori *de Viris illustrib.* c. 39 Areval. t. VII, p. 159.

10) *Nuncupavit*. Insignia sunt verba Isidori, quae viam ad librum alicubi detegendum pene aperiunt: «Hic graeco eloquio edidit de sacramento baptis-
matis ad bonae recordationis dominum nostrum et praedecessorem Leandrum episcopum, in quo nihil proprium ponit, sed tantummodo antiquorum
patrum replicat de trina mensione sententias.»

11) *Animae*. Latet in cod. taurin. 148, f. 106;

pere averem, sive orationes duas de poenitentia et de falsis prophetis, quae Chrysostomi inter spuria sepeliuntur. Vereor ne sinceriores non sint tres libri *περί εξομολογήσεως*, quos Morinus in lucem primus vindicavit. Unus incipit: *Λαμβάνει ὁ ἱερεὺς* 1); alius: *Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ μονογενὴς* 2). Tertius: *Τῆς θείας καὶ παναγὰς τοῦ ὑπεραγίου* 3). Quae mihi mox erunt libellus I, II et III. Quartum addidit Allatius, sub hoc initio: *Εὐλογεῖ ὁ ἱερεὺς* 4). A quibus ea non recedunt, quae nuper Rhallius descripsit, alia scilicet ex Matthaeo Blastare excerpta: *Ἀλλὰ γὰρ κατὰ τὸν Νηστευτὴν*, et alia ex Pedalio sumpta epitimia: *Ἐάν τις πείσῃ* 5). Neque ego spondeo germana omnino esse quae in Solesmensi Spicilegio, meo quidem periculo protuli: 1 Didascaliam, quae incipit: *Παῦλος ὁ πανεύφημος*; 2. Epitimia varia: *ἡ προσβολή*; 3. Quaedam liturgica: *χρὴ μὲν γινώσκειν*; 4. Versus politicos ad quemdam monachum: *Τηρῶν, μοναχὲ, σωφροσύνης τοὺς ὅρους* 6). Nec plura nisi fallor, typi excusserunt.

III. Copiam vero rerum quae chartas inter et membranas obruuntur, quis Ieiunatori restituere valebit aut aequa expendere trutina criticae severioris? Cursu nobis festinandum est per salebrosas vepres, spe non amissa quae sunt obscura, alio in loco declarandi, fortasse et evulgandi quae minus nota sunt.

Vatic. 430, f. 5. — 1^a ἐπιτίμια, ἡ προσβολή.

— f. 155—174 — Ioannis filii obedientiae, Basilii discipuli, libellus III.

— f. 74. — 2^a Epitimia, ἡ πορνεία.

— 504, f. 77. — *Περὶ ἐξαγορεύσεως, ὅτι δεῖ τὸν ἐξομολογούμενον*, libell. V.

— 640, f. 208. — Ioannis, discipuli Basilii, lib. III.

— f. 223. — 2^a epitimia.

— 714, f. 232. — *Ἀλλὰ γὰρ κατὰ τὸν Ν. ex Matthaeo Blastare.*

— 790, f. 249. — Ex eodem.

— 828, f. 342. — *Λαμβάνειν δεῖ*, libell. 1.

— 841, f. 152. — Ex Matthaeo Blast.

— 1114, f. 80. — Ioannis f. obed. *διάφοροι διαφοραὶ περὶ ἐξομολογουμένων. Ὅτι δεῖ τὸν ἐξομ.* libell. V.

— f. 92, — 1^a epitimia.

titulus est: *Περὶ ἐξόδου τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος* et initium: *Μέγας φόβος, ἀδελφοί.* De sequentibus v. Chrysost. opp. t. 1, p. 807; Savil. t. VII, p. 221, 641.

1) *Ἱερεὺς.* I. Morini *Comm. hist. de sacram. poenitent.* ed. Venet. 1702, p. 616, 625, *Ἀκολουθία καὶ τάξις ἐπὶ ἐξομολογουμένων συνταγείσα ὑπὸ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ.* Ex cod. altempsiano XI saec.

2) *Μονογενὴς.* Ἰωάννου μοναχοῦ Κπ. τοῦ νηστευτοῦ λόγος πρὸς τὸν μέλλοντα ἐξαγορεύσαι τὸν αὐτοῦ πνευματικὸν πατέρα. ib. p. 626-630. Ex codice archiepiscopi Monchals.

3) *ὑπεραγίου.* Peculiari titulo inscribitur: *Ἰωάννου μοναχοῦ καὶ διακόνου μαθητοῦ τοῦ ἁγίου Βασιλείου καὶ υἱοῦ τῆς ὑπακοῆς κ. τ. ε. post amplissimum prooemium, quod Morino videtur giganteum caput pumilloni, opus incipit: ἀρχομαι δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ.* Ibid. p. 665-644. Quartus ordo est apud eundem, ex cod. barberino, ab hoc initio: *λέγει ὁ ἱερεὺς.* Ioannis vero nullum ibi vestigium. Idem decem circiter collegit canones sparsos apud Harmenopolim et Matthaeum Blastarem, tum addit excerptum aliud ex Balsamone vulgato, quae videsis ib. p. 632.

4) *Ἱερεὺς.* Inscriptur ut supra: *Ἀκολουθία καὶ τάξις ἐπὶ ἐξομολογ.* De consensu utriusque Eccles. c. 17, s. 20. p. 1313-1323, ex codd. barberin. olim 79, 245, 302. Aliud canonarium sit, nisi potius tres quoque libellos habeat, βιβλίον ψυχωφελίστατον, διηρημένον εἰς τρία μέρη, ὃν μὲν πρῶτον περιέχει διδασκαλίαν σύντομον καὶ πρακτικὴν πρὸς τὸν πνευματικόν. πῶς νὰ ἐξομολογῇ μὲ καρπὸν τὸ δεύτερον τοὺς κανόνας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ νηστευτοῦ ἀκριβῶς ἐξηγουμένους μετὰ καὶ τινων ἄλλων ἀναγκαίων τὸ δὲ τρίτον συμβουλήν γλαφυράν καὶ σύντομον πρὸς τὸν μετανοοῦντα πῶς νὰ ἐξομολογῇται, καθὼς πρέπει, ἐκ διαφορῶν διδασκάλων συνερανισθὲν καὶ εἰς ἀρίστον τάξιν ταχθὲν παρὰ τοῦ ὁσιολογιωτάτου ἐν ἱερομοναχοῖς κυρίου κυρίου Νικοδήμου. Venet. 1794. Idem libellus iterum prodit a. 1804, sed nondum ad manus meas pervenit.

5) *Πείσῃ.* Tom. IV, p. 432-446.

6) *Ὅρους.* *Spicil. solesm.* t. IV, p. 416, 429, 436, 438, 439. Libellus quem dixero V, legendus p. 438, in fine recludit in primum et inscribitur in codd. paris. *Νομοκάνων σὺν θεῷ ἁγιωτάτου ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ι. τοῦ Ν. περὶ ἐξαγορεύσεως διαφορᾶς καὶ περὶ ἀμωρητημάτων.* Incipit: *ὅτι δεῖ τὸν ἐξομολογούμενον τὰ κρύφια.*

- Vatic. 1114, f. 92. — Παράγγελμα παντὶ πιστῷ. Τὴν νηστείαν παρῆλαβε, libell. VI.
 — f. 101. — Preces poenitentium.
 — 1184, f. 213. — Ex Matth. Blast.
 — 1543, f. 1-63. — Canonarion poenitentium.
 — 2137, f. 53. — Quidam canones.
 — 2151. — Passim apud Malaxum.
 Palat. 258. — Ex Matth. Blast.
 — 384, f. 244. — Ex eodem.
 Regin. 35, f. 382. — Τῆς θείας καὶ παναγάθου, libell. III.
 — 57, f. 430. — 3^a epitimia, γονὴ φάρμακα.
 — f. 479. — 4^a epitimia, ἀνὴρ δὲ ἦτοι βάρβατος.
 — f. 481. — Ex Matth. Blast.
 Ottobon. 97, f. 33. — in Malaxi nomimo.
 — 160, f. 33. — Ὅτι δεῖ μαγαρίζαντες. Cf. libell. V.
 — 339, f. 155. — Περὶ νομοκάνονος, ex Nicone.
 — 344, f. 73. — Ἀκολουθία ἐξομολογουμένων. Λαμβάνει, libell. 1.
 — 362, f. 4-26. — Libell. V.
 — f. 41-60. — Ex eodem.
 — 418, f. 374. — Liturgica. Χρὴ γινώσκειν.
 — 364. — De V Eulogiis et defunctis.
 — 438, f. 73. — Ex Matth. Blast.
 Barberin. III, 42, f. 320. — Ioannis Basillii disc. libell. III.
 — f. 349. — 1^a epitimia.
 — III, 70, f. 42. — Quaedam περὶ ἐξομολογ.
 — III, 71, f. 21. — Διάκρισις ἀμαρτημάτων.
 — f. 364. — Διέφοροι διαφοραί, ex libello V.
 Casanat. G. III, 20. — Ex Matthaeo Blast.
 Marcian. Nan. 206, f. 404. — Λόγος παραινετικός ex libello II.
 — 226, f. 221. — Ex eodem mutil.
 — 228, f. 172-174. — Libell. 1.
 — f. 175. — 5^a epitimia Ὅσα τοῖνον.
 — f. 231. — Ex Matthaeo Blast.
 — f. 369, 400. — Liturgica et de defunctis.
 — 229, f. 252. — Quaedam de poenitentia haeretic.
 — 232, f. 1. — Ex libello III.
 — Cf. 231, ubi idem ordo, sine auctoris nomine.
 — 236, f. 117. — Ex Matth. Bl. — f. 97 excerpta.
 — 256. — Λόγος παραινετικός, libell. II.
 Ambros. G. 57 *super.* f. 43. — Ex libell. III.
 — M. 15 *super.* n. 2°. — Libell. III.
 — M. 87 *super.* — Ex Matthaeo Blast.
 — E. 145 *super.* — Ex cod. latine.
 — A. 53 *infer.* f. 1018. — Oratio patris spiritual.
 Laurent. Pl. III, cod. 72. — Passim in nomocanone.
 — Pl. V, cod. 2. — Ex Matth. Blast.
 Vindobon. 24, 34, 58, 90, 96, 184. — Ex Matth. Blast.
 — 283, f. 144-159. — Ioannis disc. Basil. libell. III.
 Monacens. 149, f. 164. — Libell. III, cum epitim. f. 183.
 — 255, f. 9. — Ioannis disc. Basil.
 — 498, f. 212. — Eiusdem.
 — 503, f. 65. — Eiusdem.
 Scorialensis. X, 11, 18. — Ex Matthaeo Blast.
 Mosquens. 150 et 151. — Ex eodem.
 — 426 (ol. 399) f. 223. — Διαθέσεις τῶν ἐξομολογουμένων libell. 1.
 — Typ. 6 in fol. (ol. 28) f. 267. — 6^a Epitim. Ἡ μὲν σύντεκνον.

- Mosquens. Typ. 6, f. 269. — Παραγγελία. Τὰς νηστείας. libell. VI.
 — f. 275, 286, excerpta varia.
 Paris. 363, f. 69. — Ὅτι διὰ τὸν ἱερομολογούμεν. libell. V.
 — 364, f. 63. — Libell. III.
 — f. 69. — Libell. III.
 — 767, f. 143. — Encomium, auctore Callisto CP.
 — 788. — Oratio de poenitentia.
 — 1138, f. 8. — Ex Matth. Blast.
 — f. 27, 33. — Idem prolixius.
 — 1152, f. 23. — Ioannis Basil. disc. Libell. III.
 — f. 33. — Ex eodem.
 — 1250. — Ex Matth. Blast. cum epitim.
 — 1259. — Ex eodem sub Chrysostomi nomine.
 — 1318, f. 5-27. — Libell. V.
 — f. 51. — Libell. II.
 — 1321, f. 469. — Libell. III.
 — 1330. — Libell. III et V.
 — 1319, 1322, 1337, 1339, 1342, 1361, 1373, 1374, 1375, 1377, 1389. — Ex Matthaeo Blast.
 — 2500, f. 207. — Liturgica.
 — 2748, f. 151. — Παραίνσεις metrica.
 Coisl. 28. — Encomium vetus memoratur.
 — 39. — Libell. II.
 — 117, f. 56. — Ex Nicone.
 — 86, 121, 122, 123. — Apud Niconem passim.
 — 177. — Vita citatur a Nicone.
 — 211, f. 294. — Αἱ προσόψεις καὶ ποιότητες libell. VII.
 — 363, f. 67. — 1^a epitimia.
 — 364, f. 279-297. — Didascalia et epitimia.

IV. Quibus adde, si lubet, codices alios mss. circiter viginti in monte Atho asservatos, in quibus Matthaeus Blastares continetur, tum eiusdem alios septem, quos Rhallius in tomi VI prooemio recenset; eos vero quum ego non tetigerim, Ieiunatorem in singulis adesse non ausim asseverare. Mitto praeterea alios sine fine libros Harmenopuli, Malaxi, Niconis, qui in collectaneis suis Ieiunatoris ex dapibus haud parca manu mensas instruxerunt suas. Quid vero ex copiosissima suppellectile meos in usus adducere, diu haud remansi anxius: primum enim in alium locum necesse fuit amandari quaecumque vehuntur inter epitimiorum plaustra et sarcinulas patrum πνευματικῶν, quorum quisque ex arbitrio sibi suum condidit libellum, eidem nomini ex solemnium cultu consecratum. Quibus amotis, duo iam sola supererant, didascalia monialium et versus ad monachum; quae alius in monastica fortasse reservaverit. Dabo tamen hic, quum haud iniucundam inter alia severiora creare varietatem valeant.

I.

Διδασκαλία μοναζουσῶν καὶ ἐπιτίμια ἐκάστου ἁμαρτηματος Ἰωάννου πατριάρχου
Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Νηστευτοῦ 1).

Doctrina monialium et preces pro singulis peccatis.

α'. Παῦλος ὁ πανένφημος 2) διαφορὰς τῶν τε ὑπὸ ζυγὸν γυναικῶν, τῶν τε ἐν παρθένων χόροις συντεταγμένων ὑποδεικνύς· Μεμέρισται, φησὶ, καὶ ἡ γυνή καὶ ἡ παρθένος· ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἡ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι, καὶ ἡ τῷ γάμῳ συζευχθεῖσα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. Παρθένος τοιγαροῦν, ἡ τὴν τῶν ὑπάνδρων ἀκριβῶς ἐξακολουθῇ παραδείγματι, οὐδεμίας χρεῖαν ἔχει παραινέσεως εἰς τὸ ἀρέσκειν Χριστῷ· ὅθεν ὥσπερ ἐκείνη ἀδιάσπαστον ἔχει τὸν πόθον ἐπὶ τὸν ἄνδρα, οὕτω καὶ σὺ, ὡς μοναζουσῶν ἱερὸν τέμενος ἔμφυχον καὶ θεότευκτον, ἐπὶ Χριστὸν τὸν σὸν ἐραστήν, καὶ ὃν τρόπον ἐκείνη αἰεὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν σύζυγον φέρει, ἐὰν καὶ αὐτὴ αἰεὶ τό 3)· « Πρὸς σέ ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου, τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ » ἀναβοᾷς, αὐτὸν κατόψῃ 4) τὸν σὸν νυμφίον οὐρανόθεν προκαθήμενον, καὶ τὸ· « Ἐγὼ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς κατὰ σοῦ 5) » προσφωνοῦντά σοι. Αὐτὸς σου τὴν νοῦν φωτίζει, καὶ τὰς ἐαυτοῦ ἀκτῖνας κατὰ πρόσωπον τοῦ σου νοδὸς ἐκπέμπει. Εἶπε γάρ· « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἐμοὶ ἀκολουθῶν οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ 6), ἀλλ' ἐξεῖ τὸ φῶς τῆς ζωῆς. » Μόνον σου τὸν νοῦν εἰς οὐρανούς ἀνάγειν σπουδαζε, μόνον ἐκεῖ Χριστὸν καθορᾶν ἐν θρόνῳ προκαθήμενον πρόσεχε· μόνον ἐαυτῆς τὸ βλέμμα πρὸς ἐκεῖνον ἀτένιζε, καὶ ἐκεῖνον πάλιν πρὸς σέ ἀτενίζοντα νοσητῶς κατόπτευε, αὐτὴ αἰεὶ λέγουσα· « Ἴδού οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβούμενους αὐτόν 7). » Καὶ πάλιν· « Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυσεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων 8). » Καὶ πάλιν· « Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὅτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν 9). » Καὶ· « Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ παντὶ τόπῳ σκοπεῖουσιν ἀγαθοὺς τε καὶ κακοὺς 10). » Εἰ τοίνυν αὐτὸν ἄνωθεν σκοποῦντά σε προβλέπεις, ἐκεῖνον πόθει, ἐκεῖνον ζήτει, εἰς αὐτὸν τὰς χεῖρας ἀνάτεινε, πρὸς αὐ-

Paulus ille omnium voce notus, quum discrimina mulieres inter illas quae sub viri iugo, et illas quae virginitatem in eorum compositas sunt, ostenderet: « Divisa est, ait, et mulier et virgo; quae innupta est, sollicita est de his quae Domini sunt, quomodo placeat Domino, ut sit sancta et corpore et animo; quae autem nupta est, sollicita est de mundo, quomodo viro placeat. » Virgo igitur, si qua exemplum uxorum viris subiectarum sedulo secuta sit, nullo indiget verborum stimulo ut Christo placere studeat: ut enim uxori assiduus est in virum amor, ita et tu, quasi monialium ad templum sanctum idque vivum et divinitus aedificatum, te confer in Christum, tuum amatorem; perinde ac illa oculos semper flectit in consortem, tu quoque, modo tibi clamare solemne sit: « Ad te levavi oculos meos, ad eum qui habitat in coelo, » tuum velim videas sponsum sedentem in supernis, teque his

compellantem: « Ego sum tecum, et nemo contra te. » Ipse tuam mentem illustrabit, et suos ipse radios in faciem animae tuae immittet. Ait enim: « Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitae. » Tantum in coelos mentem tuam nitere ut erigas; tantum intende ibi Christum suspicere solio praesidentem; tantum in ipsum aciem oculorum tuorum fixam tene: et ipsum tibi vicissim attendentem ex animo speculari, assidue alens: « Ecce oculi Domini super metuentes eum. » Et iterum: « Dominus de coelo respexit super filios hominum. » Et rursus: « Oculi Domini super iustos, et aures eius in precem eorum. » Et etiam: « Oculi Domini in omni loco considerant bonos et malos. » Eum igitur desuper te intuentem si consideras, ipsum cupito, ipsum quaere, in ipsum extende manus, ad ipsum oculos erige. Atque si afflictio rerum inciderit, seu tristitia aut

1) Νηστευτοῦ. Ex cod. coislin. 364, f. 279-297, saec. XIII, cuius perpetua et foeda sphalmata aliud suadent fuisse exemplar multo vetustius; immo auctoris nomen nude expressum ad illam ducit aetatem, in qua, nondum firmato schismate, ὁ νηστευτής aut in sanctorum album non referebatur, aut magnis non ornebatur laudibus, neque etiam suo τοῦ οἴκου-

νικοῦ titulo muniebatur.— 2) Πανένφημος et μοχ μεμίσσῃ cod. et alia id genus multa, quae tacitus emendo.— 3) Τό. Ps. CXXII, 1. Aliquid f. deest.— 4) Ἀναβοᾷς αὐτόν κατόψῃ cod.— 5) Σοῦ. Ierem. 1, 8, 18? — 6) Σκοτεῖα cod. Ioan. VIII, 12.— 7) Αὐτόν. Ps. XXXII, 18.— 8) Ἀνθρώπων. Ps. XXXII, 13.— 9) Αὐτῶν. Ps. XXXIII, 16.— 10) Κακοὺς. Prov. XV, 3.—

τὸν τοὺς ὀφθαλμούς σου ἄρον· καὶ θλίψεις 11) ἐπισυμβῇ, καὶ λύπη, καὶ τε νόσος, καὶ τε πόλεμος σοι ἐπιστῇ δαιμόνων, ἐκεῖσε πρὸς τὸν ἐπὶ θρόνου σου νυμφίον ἀνατρέχων σπούδαζε· πλέον γὰρ ἐκείνου βοηθὸν καὶ συνεργὸν οὐδένα, οὔτε ἐν ἀγγέλοις 12), οὔτε ἐν ἀνθρώποις ἐφενρήσεις ποθοῦντα ἢ εὐεργετοῦντά σε. Οὐ γὰρ ἐστίν, αὐτὸς οὐκ ἐστίν ὄνομα ἕτερον, οὔτε ἐν οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ γῆς, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς, εἰ μὴ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.»

Ὡς γὰρ γυνὴ πλέον ἀνδρὸς οὐδένα τὸν μετὰ ζήλου διαπίρου 13) τὴν αὐτῆς ἐπιδίκεσιν ποιεῖν ἐθέλοντα κέκταται, οὕτως οὐδὲ ψυχῇ παρδένος πλέον Χριστοῦ ἕτερον ἐκκαλεῖσθαι ἢ τὰς ἐαυτῆς θλίψεις ἢ ἀνάγκας ἐξαγγέλλειν κεχερώστηκεν 14). Διὸ, ἐὰν αὐτοῦ χωρὶς ποιήσεις, καὶ μὴ μεθ' ὑπομνήσεως καὶ πρὸ προσευχῆς ἐκείνου, οὐκ εἰς ἀγαθὸν σοι γενήσεται. Κεφαλὴ γὰρ ἡ σὴ οὐχ ὁ ἀνὴρ, ἀλλ' ὁ Χριστός, αἰεὶ σοι ἄνωθεν κραυγάζων 15). «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε 16) ποιεῖν οὐδέν.» Ἐὰν ἀργήσης ἐκ τῶν ἄνω, ἐνεργήσεις πάντως τὰ τῶν κάτω· τοῦ γὰρ λογικοῦ τῆς ψυχῆς ἄνω πρὸς Χριστὸν κρεμαμένον καὶ ἐκεῖσε ἀσχολουμένου, νεκρὰ πάντα τὰ πάθη, καὶ οὔτε ὁ θυμὸς, οὔτε ἐπιθυμία το 16) παρενοχλῆσαι δύναται· ἡνίκα δὲ ἐκείθεν ἀποπέσῃ, παραντίκα τὰ τοῦ θυμικοῦ καὶ ἐπιθυμητικοῦ πάθη, ὡς θῆρις τινες, ἐκασταστάνα τὴν ψυχὴν κατεσθίουσι. Μὴ προτίμα ἔργον ἢ πρᾶγμα ἢ διοίκημα, παρὰ Χριστόν· ἀλλὰ πρῶτον εὐξαι καὶ ὑπόμνησον καὶ παρακάλεσον, καὶ οὕτως διοίκησον, καὶ τότε εὐρήσεις πάντα εὐθέα σοι καὶ ἀνεμπόδιστα. Σφόδρα γὰρ λυπεῖται ὁ Θεός, ὅταν ὑπὲρ αὐτὸν προτιμότερόν τι τῶν ἐπὶ γῆς ἐπιτέκηται. Ἀλλ' ὅποιον ἂν καὶ ἀναγκάσῃ τὸ ἐπὶ γῆς ὑπάρχει, ἐν συντόμῳ μόνον πρῶτον εὐξαι καὶ πρῶτον ὑπόμνησον, καὶ οὕτως τοῦ ἔργου ἢ τῆς χρείας τὴν ἀρχὴν καὶ διοίκησιν ποιήσον. Ἀεὶ οὖν σεαυτὴν πύλεγε· Ποιᾶσωμεν τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως τὰ τῶν ἀνθρώπων· πρῶτον τὰ ψυχικά, καὶ οὕτως τὰ σωματικά. Τὴν γὰρ προτίμησιν χωρὶς πάσης προφάσεως ἀποστήσαι σε 16b) μέλλει ὅσος καὶ ἀνὴρ καὶ νυμφίος καὶ δεσπότης Χριστός, ο' χωρὶς τῶν ὄντων οὔτε ἐγένετο, οὔτε γίνεται οὐδέν.

Ὅρα δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ ὄψεως ὑποβαλλομένους σοι ἐχθροὺς λογισμούς· σπεύδει γὰρ τοῦ ξύλου σε τῆς ζωῆς ἀποστερῆσαι, Χριστοῦ, καὶ ἐνατένιζει 17) εὖσαν ἀπεργάσασθαι, ἐπαγωνίζεται τοῦ

morbus, sive daemonum pugna institerit, illuc ad tuum in solio sedentem sponsum accurrere festina: quo enim praestantiores nullum patronum et adiutorem, sive in angelis sive in hominibus, invenies qui te amet ac bene tibi faciat. Non est enim, « non est aliud nomen sive in coelo, sive in terra, in quo oporteat nos salvos fieri, nisi Dominus Iesus Christus.»

Quemadmodum uxor neminem prae viro suo adepta est zelo succensioiem, qui velit eam ulcisci, sic quae spiritu virgo est, nullum prae Christo magis invocare debet, cui vel suas aerumnas vel necessitates committat. Propterea, si quid sine illo feceris, ipsius immemor, nec praemissa ad eum prece, id sane tuum in bonum non cessurum est. Caput enim tuum non est vir, sed Christus, a quo tibi de coelo semper clamatur: « Sine me nihil potestis facere. » Si coelestia neglexeris omnino, exsequeris quae sunt inferiora. Nam quum animae tuae vim cogitandi totam Christo appensam habueris in eoque occupatam, mortuae passionibus omnes sunt, nec animus, neque appetitus ullus conturbare te

valebit. Inde vero ut excideris, illico cupidinum ac voluptatum aestus, veluti quaedam ferae, retroversi animam devorant. Ne tibi praeplaceat sive opus, sive ministerium, magis quam Christus; hunc primum ora, hunc memorare, hunc flagita, sicque munere fungitor, et tunc invenies cuncta obvia tibi et expedita. Vehementer enim moeret Deus, quoties aliquid ipso antiquius in terra adipisceris. Sed quodcumque vel necessarium in terra succedit, strictim eum solum in primis ora et in primis recordare; ita opus quodlibet aut necessarium officium incipe et confice. Sic igitur te semper alloquere: Agamus quae Dei sunt, deinde quae hominum; spiritualia primum, deinde corporalia. Quominus enim quidquam Deo praeponas, excluso qualicumque praetextu, prohibere debet Christus, utpote vir, sponsusque et dominus, sine quo rerum nulla facta est, nec fiet umquam.

Sed vide qualia tibi suppetant serpentis inimica consilia; nititur enim a ligno vitae, Christo, te fraudare; omni ope nititur ut Evam subvertat, et pro viribus aestuat ut a paradiso, sive Christi

11) Θλίψεις cod. — 12) Ἀγγέλοις. Mox Act. IV, 12. — 13) Διαπίρου cod. — 14) Καὶ χρεώστηκεν cod. —

15) Κραυγάζω cod. — 16) Δύνασθαι lb. Ioan. XV, 5. — 16b) τοῦ cod. — 16b) fort. σου. — 17) Ἐντίνισαι cod. —

παραδείσου, τῆς εἰς Χριστὸν θεωρίας, ἀποξενῶσαι. Ἐάν οὖν εἴπῃ σοι ὁ λογισμὸς· Βλέψον τὸδε τὸ πρῶμα, ἢ τὸ πρόσωπον, λέγε· Οὐ βλέπω. Ἐάν εἴπῃ· Ἀκουσον τί λέγει ὁ δεῖνα, τί γέγονεν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, λέγε· Οὐκ ἀκούω. Ἐάν εἴπῃ· Ἐκτεινον τὴν χεῖρα, ἄψαι τοῦδε, λέγε· Οὐχ ἀπῶ. Ἐάν εἴπῃ· Ἐκτεινον πάλιν τὴν χεῖρα, ἄψαι τοῦδε, λέγε ὅτι οὐκ ἐκτείνω. Ἐάν εἴπῃ· Πορευθήτι ἐκεῖσε 18), διοίκησον τὸδε, λέγε· Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ἰρωτήσω Χριστὸν, ὑπομνήσω Χριστὸν. Καὶ ἂν οὕτως λέγῃς, φεύζεται ἀπὸ σοῦ πᾶν δαμονικὸν ἐνθύμιον, ὅτι μὴδὲ ὑποφέρει ὁ δαίμων καθεκάστην ὥραν 19) μισθοὺς παρὰ Θεοῦ καὶ στεφάνους τὸ λαμβάνειν σε.

Φύλαττε οὖν τοὺς ὀφθαλμοὺς, χωρὶς ἀνάγκης μὴδέποτε πρὸς ὃ μὴ ἔχῃς ἀνάγκην [ὥστε] τὸ μὴ βλέπειν σε. Φύλαττε τὴν ἀκοήν, ἀκαίρους ἀκοάς καὶ ὁμιλίας μνηστῶς ἀκροᾶσθαι σε. Φύλαττε παντελῶς ὑπὲρ πάντα τὴν χεῖρα, σώματος μῆτε οἰκείου, μῆτε ἀλλοτρίου ἐμπαθῶς ἐφάψασθαι, ἵνα εἰ καὶ 20) ὁ ὀφθαλμὸς ὑποκλαπῇ ἢ ἡ ἀκοή εισδέξηται λόγους τινάς, εἰ μὲν ἡ χεὶρ κρατῆται, οὐ πολὺ τὸ ἁμάρτημα· εἰ δὲ ἡ χεὶρ τῆς Εὐας ἄψεται τοῦ καρποῦ, οὐκ εἰς μακρὸν καὶ τὴν βρῶσιν θελήσει 21), καὶ ἡ μὴ βούληται τῆς πράξεως [τὸ ἀκάθαρτον], καὶ τότε ἔξω τοῦ τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου ἀπελασθήσεται.

Γίνωσκε δὲ πάλιν τοῦ διαβόλου τρόπον ἕτερον, ὑποβάλλειν πολλάκις λογισμοὺς αἰσχροὺς καὶ πολλοὺς, καὶ οὐκ ἀφίσταται 22). Εἴτα στραφεὶς 23) φησὶ· «Τοσαῦτα δεῖνα ἐπενθύμει· καὶ ποταπὴν φυλάττεται τὴν παρθενίαν σου τῷ Χριστῷ; καὶ ποιήσον τὴν συγκατάθεσιν, καὶ τῆς ἡδονῆς μὴ ἀποστῇς. » Ἀλλὰ ἀποπήδησον· ληστὴς ἐστὶν καὶ κλέπτης 24). Διὸ γίνωσκε ὅτι ὥσπερ ἀνὴρ ἀφίει τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα καὶ πορευθεὶς εἰς τινα διοίκησιν, ἐν τῷ ἀποστραφῆναι, εἰ καὶ ταύτην εὖρῃ μὴ δεινὴ τῶν ἀνδρῶν προσεγγυήσασαν 25), καὶ μυρίους λογισμοὺς λογίζεται, καὶ μυρίας ἔξει τὰς ἐπιθυμίας, οὐκ ἀποβάλλεται, οὐκ ἀποστρέφεται· οὕτω καὶ ὁ Κύριος, μόνον τῆς πράξεως μὴ βλέψῃ τὸ ἀκάθαρτον, ἐπεὶ φιλόφρων ἐστὶ καὶ ἀγαθὸς καὶ μακρόθυμος, καὶ μικροῖς ἐπιτιμίαις ταχέως δωρεῖται τὴν ἴασιν 26).

contemplatione, eam excludat. Si igitur tentatio ubi suggerit: «Cerne rem hanc, vel hanc faciem, dicito: «Cernere nolo.» Si dixerit: «Audi quid talis dicat, quid in hoc vel illo loco agatur,» dicito: «Non audio.» Si dixerit: «Extende manum, tange illud,» «Non tangam.» Si dixerit: «Extende rursus manum, tange illud,» dicito: «Non extendo.» Si dixerit: «Iluc vade, hoc age,» dicito: «Mulier non habet sui corporis potestatem, sed vir: Christum sciscitabor; meminero Christi.» Atque haec si responderis, aufugiet a te omnis daemonum illecebra. Non enim sustinet diabolus te singulis horis mercedes a Deo coronasque susipientem.

Custodi igitur oculos, ne umquam, citra necessitatem, id quod cernere te non oportet, aspicias. Custodi aures, ne otiosum auditum percipias et colloquia vana. Custodi praesertim super omnia manum, ne sive tuum sive alterius corpus minus modeste tractes; etiamsi enim vel oculus surripuerit, vel auris nonnulla hauserit verba, dummodo con-

lineatur manus, non multum peccatum erit. At ubi Evae manus pomum tetigerit, non diu erit quum voluerit cibum, et tamenetsi rei nequitiam nolit, nihilominus extra paradisi delicias extrudetur.

Rursus autem alias nosce diaboli insidias, submittere saepenumero cogitatus inhonestos et multos, et non desistit. Postmodum conversus, ait tibi: «Haec quanta et qualiacumque sint, concupisce. Et quam ob rem tuam virginitatem Christo servas? quin cedo consensum, nec te a voluptate abstinenceas.» At enim recede, fur est et latro. Noveris ergo idem futurum esse ac si vir, dimissa uxore sua, iter in aliam provinciam fecit, domumque reversus, si non uxorem invenit alieno viro traditam, licet sexcenta in mente volverit, sexcentave concupierit, nec dimittit eam, nec eiicit: ita et Dominus, modo non videat patrati flagitii turpitudinem, quum hominum amator sit et bonus et longanimis, per levia epitimia medelam tibi cito impertitur.

Si quae tentatio tibi suboriatur, nec eam discer-

18) Ἐκεῖσε ib. Deinde I Cor. VII, 4. — 19) Ὑποζέρε... ὁρᾶν... τοῦ λαμβάνειν cod. — 20) Ἄει ib. Mox εἰδέξεται. — 21) Τελέσει, ib. Statim βούλεται, et vix putem non deesse aliquid in hac phrasi raptim inter-cisa. — 22) Ἀφίσταται ibid. — 23) Στραφῇ; ibid. —

24) Κλαίπτῃ; ib. Paulo post: Ἀφίει. — 25) Προσεγγυήσασαν cod. — 26) Ἰασιν. Caute lege et recole quae veteres de nimia Ieiunatoris facilitate et indulgentia haud semel conquesti sunt. Cf. Spicil. solesm. t. IV, p. 399 Niceph. can. 83; p. 474, Nic. can. 24; p. 480,

Ἐάν λογισμός εἰσέλθῃ σοι, καὶ διακρίναι τούτου οὐ δύνασαι 27), Χριστὸν περὶ αὐτοῦ δυσώπησεν, ἵνα εἰ μὲν ἐκ δαιμόνων ἐστὶ, φεύγῃται καὶ εἰς τὸ μὴ οὐ παρὰ στήθηται· ἐάν δὲ ἐκ Θεοῦ, μάλ-
λον στερεωθήσεται, καὶ καθαρώτερόν σοι ἐμφανισθήσεται· οὐ γὰρ ἐπὶ πολὺ ἀφίησι ὁ Θεὸς τοὺς εἰς
αὐτὸν ἐλπίζοντας πειράζεσθαι. Ἀλλὰ ποιήσει τάχῃ σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνα-
σθαι ὑπενεγκεῖν. Εἰ δὲ γέ ἐπιμένει καὶ συνθλίβει 28), γίνωσκε ὅτι πειράζει σε ὁ Χριστός. Εἰ ἄρα
ἀφίης αὐτὸν καὶ ἐτέρους τρόπους ἐπινοεῖς πρὸς τὴν ἄνεσιν, καὶ ἡνίκα ἴδῃς τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀμετάθετον,
εὐθὺς πάρεχε 29) καὶ τὸ ἔλεος, ἢ ἐξέτασον καὶ τὴν αἰτίαν, μήποτε ἐξ ἡμῶν τὴν ἀφορμὴν λαμβά-
νῃ, μὴ διὰ γαστριμαργίας, ἢ οἰνοποσίας, ἢ πολυπνίας, ἢ καταλαλίας, ἢ ὑπερφηφάνιας ἐνισχύη-
ται. Καὶ τότε τὴν ὕλην ταχὺ ἀπόρριπτε, καὶ τὸ πῦρ ταχέως ἀπόσβέννυται· τότε οὖν πολλῶν
δακρύων χρεῖα, πολλῆς ἀγρυπνίας, νηστείας, παραστάσεως· καιρὸς γὰρ πολέμου καὶ καιρὸς ἡ στε-
φανῶν ἢ τιμωριῶν· ἐνέστηκε γὰρ ἡ πάλῃ, διὰ τὸ ὑμᾶς καταφρονῆσαι εἰσελθεῖν καὶ τὴν προσβολὴν
καὶ τὸν συνδυασμὸν 30)· ἀναλαβοῦ τοιγαροῦν πάλιν τὸν νεῦν, βρέχε τὸς πόδας Χριστοῦ, καθὼς ἡ
πόρνη· μνημόνευε αὐτὸν διὰ παντός. «Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα ἐν
ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ποιεῖτε 1).»

Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ἔστι δαίμων πορνείας ἐν τῷ ὕπνῳ, ὑποβάλλων ὀνειράτα αἰσχρὰ καὶ
παριστάμενα βλέπειν τὸν ἄνθρωπον, ἵνα ἅμα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοίξῃ ἐκ τοῦ ὕπνου, εὐθὺς ὑπομ-
νήσῃ 2) τὰ ἐν τῷ ὕπνῳ ὁραθέντα, ὅπως ταῦτα τὴν ἅπασαν ἡμέραν ὁ νοῦς ἐπενδυμῇται. Διδάσκον
οὖν τὸ στόμα, ἅμα τὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξ ὕπνου ἀνοίξῃ 3), λέγειν. «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ Υἱὲ Θεοῦ,
ἐλέησον. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ Θεοῦ, βοήθει μοι.» Καὶ οὕτως ἐάν πρὸ παντός ἔργου καὶ
λόγου τὸν Χριστὸν ἐπικαλῇ 4), αὐτὸς οὐδέποτε ἐγκαταλίπῃ σε 5).

β. Κράτει τὴν βίαν, «ὅτι βιασθαί 6) ἀρπάζουσι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.»

γ. Εξέταζε τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν περιπατεῖν, ἢ τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχω-

nere poteris, Christum propter hoc supplica; adeo
ut si a daemone venit, dissipabitur et in nihilum
evadet; si a Deo, potius firmabitur et clariorem
in lucem erumpet. Non enim permittit Deus speran-
tes in se supra modum tentari. Sed in promptu cum
tentatione faciet tibi eandem sustinendi copiam.
Quae etiamsi duraverit et te afflixerit, scito quod
probat te Christus. Si ergo dimittis eum, atque per
alias errandi vias declinas in segnitiam, quando
demum videris eum per se non mutatum, illico te
in Dei misericordiam recipe, aut scrutare diligen-
ter tentationis causam, num fortasse a nobismet
nacta occasionem sit, num a comessatione vel im-
modico vino, num a nimio somno, loquelave vel
superbia invalescat. Modo nulla mora, materiem
tolle, et cito ignis exstinguitur; modo autem multis
opus est lacrymis, multis vigiliis, ieiuniis, statio-
nibus. Tempus quippe belli, tempus est sive cora-
earum, sive poenarum. Crevit enim praelium, eo
quod a primo impetu et tumultu contempsisti initia.

eiusd. resp. 13. — 27) f. μὴ δυνα. — 28) Συνθλίβῃ cod. —
29) Παίρει ib. mox λαμβάνει. — 30) Συνδυασμὸν. distin-
ctio hic et infra, aliud forte a συνδυασμῷ. aut peculiari
sensu intelligendum, quasi designet statum animae
mediū inter tentationem et consensum suspensae,
id quod dubium audimus et interpretamur.

Resume igitur animum; riga pedes Christi, mere-
trix instar, eumque recordare perpetuo. «Sive
anim manducatis, sive hibtis, sive aliquid facitis,
omnia in nomine Iesu Christi facite.»

Ad haec et illud noveris, esse fornicationis dae-
monem in somno, foeda immittentem somnia, ho-
minis visionem prae se ferentia, ut simul ac ocu-
los e somno solveris, illico refrices quae per som-
num conspecta fuere, adeoque per totam diem ani-
mus concitetur. Doce igitur os tuum, ubi oculos e
somno aperueris, dicere: «Domine, Iesu Christe,
fili Dei, miserere! Domine, Iesu Christe, fili Dei,
auxiliare mihi.» Itaque dum omni opere ac sermone
Christum invocaveris, ipse profecto non te dere-
linquet.

II. Vim inhihe, quia «violenti rapiunt regna
coelorum.»

III. Elige utrum per angustam et arctam viam
ambules, an per latam et expeditam. Hoc vero
unde noveris? Si quaecumque egoris, vim modi-

1) Ποιεῖτε. I Cor. X, 31. — 2) Ὑπομνήσῃ cod. —
3) Ἀνέφξῃ ib. — 4) Ἐπικαλῇ. Deinde στίχους sequi-
mar, quales eos distinguit codex, etsi non semel
sensus aliam suadeat divisionem. — 5) Ἐγκαταλίπει
se ib. — 6) Βιασθῇ cod. Agnovisti Matth. XI, 12. —

ρον 7). Πῶς δὲ τοῦτο ἐπεργάσῃς; εἰς πᾶντι σου πράγματι μίσης καὶ βίαν μικρὸν ἐν νῶ· εἰ ἐσθίεις, μικρὸν πείνη, καὶ μὴ ἐμπλησθῇς· εἰς πίνης 8), καὶ μικρὸν δίψη. Ἐάν κοιμήσῃ 9), ἔστω ἐπὶ ξύλου, ἢ ἄλλο τι τὸ τὰς πλευράς σου ὑπενύττω 10). Καὶ ἐν παντί σου ποιεῖ μέρος καὶ τοῦ Χριστοῦ· τοῦ ὅπου εἰ μεταλαμβάνεις, ἄφες ἐξ αὐτοῦ καὶ μέρος τοῦ Χριστοῦ.

δ. Τὴν νύκτα μόνος ἔστω ὁ Χριστὸς· ἃ πράττεις γινώσκει· εἰ μὲν εἰς εὐχὰς καὶ θεωρίας ἐπαρθῇ 11) ὁ νοῦς σου, κατόλειπε 12) πᾶσαν τῶν ψαλμῶν στιχολογίαν καὶ μετανοίας, καὶ μόνοις σγόλαζε τοῖς δάκρυσιν.

ε. Εἰ 13) δὲ τι σου κλάσῃ ὁ λογισμὸς, πάλιν ἐπιλαβοῦ τὸν ψαλμὸν· χρεὸς γάρ σοι τοῦτο μέγα τὴν πᾶσαν νύκτα εἰς τὸν σὸν νυμφίον ἀπασχολεῖσθαι, ἵνα αὐτὸς μόνος καὶ μηδεὶς ἀνθρώπων ἴδῃ τίνα ἐστὶν ἃ πράττεις ἐν νυκτὶ μετὰ σοῦ. Ἀεὶ οὖν ἀπὸ ἐσπέρας ἀπάρχου τῆς τῶν ψαλμῶν στιχολογίας. Οἱ μὲν ἀρχάριοι 14) πληροῦσι τὸ ψαλτήριον, εἰ μέσοι 15) τὸ ἥμισυ· οἱ δὲ τέλειοι μόνον εὐχονται, καὶ οὐδαμῶς ἑτερόν τι πράττουσιν.

ς. Ὅταν λογισμὸς σοι ὑψηλοφροσύνης ἢ ὑπερηφανίας εἰσέλθῃ 15a), ἐρευνήσον εἰ πάσας τὰς ἐντολάς ἐφύλαξας, εἰ ἀγαπᾷς τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν προσεύχεσθαι, καὶ εἰς ἕχῃς τὸ πάντων ἀγαπᾶν εἶναι ἐσχάτην, καὶ δουλεῦν θέλῃς 16) ἅπαντας, ὡς πάντων ὁμαρτωλοτέρα· εἰ δὲ μὴ, μάτην καυχᾶσαι.

ζ. Ὅταν πρὸς κενοδοξίαν βλέπῃ σου ὁ νοῦς, ἴδε ὅτι τὸν ὁρῶντα ἄνωθεν Θεὸν κατεφρόνησας, καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἔπαινον καὶ δόξαν πιθυμεῖς, καὶ αἰδέσθῃ, μᾶλλον δὲ εὐθέως τὴν τῶν ἀνθρώπων διάσπασιν [ἐμίλιαν].

η. Ὅταν πρόσωπόν τιος ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὁ διάβολος ὑποδείξῃ, ἄρὸν σου τὸν νοῦν ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ εἰπέ. «Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου· ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀνταγέλης τὴν ψυχὴν μου 17).»

θ. Ὅταν τις ὑβρίσῃ ἢ λοιδορήσῃ ἢ καταποιήσῃ σε, καὶ μνησικακίαν ἔχῃς 17a) ἐν τῇ καρδίᾳ σου, μνησθῇ καὶ σὺ [ὅτι] τὸν Θεὸν πολλάκις ἐλύπησας, καὶ εἰς μὴ ἀφήσῃς, οὐδὲ ὁ Θεὸς ἀφήσει σοὶ τὴν ἁμαρτίαν 18).

cam in animo adhibeas. Si manducas, paulum esuri, neque expletor. Si bibis, modicum fac sitias; si dormis, in ligno cubes, aut quaecumque strato latu compungas. Et in omni re tua da partem Christo: vel obsonium acciπiendo, ex eo sepono unde Christi portio sit.

IV. Per noctem solum esto Christus: quae tu facis, non ignorat. Sin vero sese in orationes et contemplationes efferat animus tuus, intermitte omnem psalmorum recitationem et metanoas, ut solis indulgeas lacrymis.

V. Si quid autem tibi tentatio fregerit, iterum resume psalmum. Interest enim tua multum totam per noctem tuo vacare sponso, ut solus ille, hominum vero nullus, videat quatenus noctu tecum egeris. Semper igitur ab hora vespertina inchoa psalmorum stichologiam. Novitii quidem explent psalterium; medii, dimidiam partem; perfecti autem soli orationi student, nec aliud agunt omnino.

VI. Te quum alti supercilii aut arrogantiae tu-

mor invadit, scrutator an omnia mandata servaveris, an eo usque tuos diligas inimicos ut pro illis ores, an te juvet omnium esse ultimum omissis subesse velis, uti omnium nequissima peccatrix: alioquin, in vanum gloriaris.

VII. Quum ad inanem gloriam tuus respexerit animus, considera quod desursum videntem te Deum respicis, et ab hominibus laudem plaususque appetis, ac erubescas, quin immo cito ab hominum colloquiis fuge.

VIII. Quando hominis alienius imaginem diabolus pectori tuo exhibuerit, erige mentem ad Deum, et dicito: «Ad te, Domine, Domine, oculi mei; in te speravi, ne penitus auferas animam meam.»

IX. Quoties aliquis tibi contumeliam aut opprobria aut iniustitiam intulerit, tuoque insidet animo iniuriae memoria, memorare te non semel Deo molestam fuisse, ac nisi tu dimiseris, nec tibi Deum dimissurum esse peccata.

7) Εὐεχόμερον. Matth. VII, 13, 14. Mox ἐπιγνώως cod.—
8) Ἐσθίης, πίνης, πίνης, δίψα cod.—9) Κοιμᾶσαι ibid.—
10) Τῆς π. ὑπενύττω σου ib.—11) Εὐχῶν κ. θεωριῶν ἐπ. σου ib.—12) Κατόλειπε ib.—13) Εἰς δὲ τι ib.—

14) Ἀρχάριοι. Et hanc vocem nota et alia quae vix alibi legeris.—15) Μίσει cod.—15a) εἰσελθοῖ ib.—16) θέλεις ib.—17) Μου. Ps. CXL, 8.—17a) ἔχῃς cod.—18) Ἀμαρτίαν. Matth. VI, 15.

ι'. Όταν εἰς θύμῳ ἀνάφῃ σου ἡ καρδιά καὶ αἰσχυράζῃ εἰπεῖν τι ἀπερεπές καὶ αὐθυβρίσαι ἢ λαιδορῆσαι τὴν λυπήσασαν, κράτησον τὴν γλῶσσαν, καὶ εἰπὲ πρὸς τὸν Θεόν· «Θεῷ, Κύριε, φυλακὴν τῶ στόματί μου 19)», ἵνα καὶ σὺ δυνάτῃς εἰπεῖν μετὰ Δαυὶδ· «Ἐταράχθην, καὶ οὐκ ἐλάλησα 20)». Καὶ· «Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν ἐν τῷ συστήναι τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἐναντίον μου 21).

ια'. Όταν ἴδῃς τὸν νοῦν ἀγαπῶντα τὰ ἐπίγεια, γίνωσκε, οὐρανίας γλυκύτητος οὐδαμῶς ἀπαγεύσαστο· ὁ γὰρ γευσάμενος τῶν ἄνω, εὐχερῶς καταφρονεῖ τῶν κάτω.

ιβ'. Όταν βρωμάτων ἐπιθυμίαν ὑποβάλλῃ σοι ὁ λογασμός, μὴ τὰ βρώματα λαβοῦ 22), ἀλλὰ βλέψον ὅτι μετὰ τὴν τῶν βρωμάτων ἡδονὴν, ἑτέρα σοι ἐπέρχεται 23) ὑπὲρ τὴν ἐν Βαβυλῶνι κάμνον, μέλλονσα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν καταφλέγειν, καὶ παῦσαι.

ιγ'. Όταν ἴδῃς πύρρῳ ὑπέρμετρόν σε καταφλέγουσαν, στήθε ἐν μίσῳ καμίνῳ, καὶ λέγε μετὰ τῶν τριῶν παιδῶν· «Κύριε, Κύριε, μὴ παραδῇς με εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου, καὶ μὴ διασπενδάσῃς τὴν διαθήκην σου, καὶ μὴ ἀποστήσῃς τὰ ἔλεός σου ἀπ' ἐμοῦ 24)».

ιδ'. Όταν ἴδῃς ὅτι ὁ νυσταγμός καταβαρεῖ σε, λέγε τρίτον· «Κύριε, φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον, μήποτε εἴποι 25) ὁ ἐχθρός μου· Ἰσχυσα πρὸς αὐτόν.»

ιε'. Φοβοῦ τὴν χωρὶς σώματος ἑτέρου πορνείαν· αὕτη δὲ γίνεται, ὅταν ἐν καρδίᾳ τις ἀναζῶ γραψάσῃς τὸ πάθος, ἐν ἀδελφῷ ἐργάζῃται τὴν ἀμαρτίαν.

ισ'. Φοβοῦ τὸ κρῖναι καὶ κατακρῖναι· τινὰ ὅταν γὰρ διὰ τὸ κρῖναι ἐπέλθῃ πόλεμος, ἀφίεται παρὰ Θεοῦ ἡ ψυχὴ, καὶ τότε ἐν ᾧ κρῖναι ἄλλους, εὐρίσκεται καὶ αὕτη κρινομένη 26).

ιβ'. Φοβοῦ τὸ μετὰ ἐχθρῶν τε καὶ μάχης στήναι εἰς προσευχὴν. Ἐπεὶ εἰς μάτην κοπιᾷς, πλὴν ἰδὼν ἴδῃς ὑπερβύσσον σου τὴν ἰδέαν 27) καὶ μὴ παυομένην τῆς μακρίας, ἐκεῖ 28) ἄφες σου τὸ δῶρον, τούτεστι ὑπὲρ ψυχῆς τῆς σῆς προσεύχεσθαι, καὶ ἄρξαι λέγειν ὑπὲρ ἐκείνου· «Κύριε, μνησθῆτι ὅτι ᾔδυνα 29), καὶ ἐλέησον, βοήθησον, συγχώρησον.» Καὶ μὴ παύσῃ ἕως ἂν ἴδῃς ὅτι ἰσχύει ὁ διάβολος καὶ ἀνεχώρησεν· οὕτως ποιεῖ, καὶ οὐδέποτε σου μνησικακία κυριεύσει.

ιγ'. Τοὺς τῆς βλασφημίας λογισμοὺς γίνωσκε ἐξ ὑπερηφανίας προσιέναι [ἔσμεν] αὐτοὶ μὴ 30)

X. Statim ut in iram conitum accendatur et loquatur aliquid minus aequum dicere, aut convicia ei proinde vexanti se retribuere, cohibe linguam, et dico ad Deum: «Pone, Domine, custodiam ori meo;» nempe ut cum David cantare valeas; «Conturbatus sum, et non sum loquutus.» Et: «Posui ori meo custodiam, eum consisteret peccator ad verbum me.»

XI. Ubi videris animum tuum terrestria diligentiam, scito nondum eum coelestes gustavisse delicias; superna epim gustanti facile sordent inferiora.

XII. Quum in ciborum appetitum effuderit se tuus animus, noli escas sumere, sed considera post hanc ciborum voluptatem, futuram esse tibi horridam Babylonicam saeviore, quae corpus et animum incedat, siquidemque deliciis ponet.

XIII. Quando senties ignem in te ultra modum feruentem, sta in medio camini, et dico cum tribus pueris: «Domine, Domine, ne me tradas in finem, propter nomen tuum, et ne dissipas testamentum tuum, et ne avertas misericordiam tuam a me.»

XIV. Si videris te sopore gravatam, ter dicite: «Domine, illumina oculos meos, nequando obdormiam in morte, nequando inimicus meus dicat: Praevalui in eum.»

XIV. Si videris te sopore gravatam, ter dicite: «Domine, illumina oculos meos, nequando obdormiam in morte, nequando inimicus meus dicat: Praevalui in eum.»

XV. Time quae sine alieno corpore fit, fornicationem: ea vero fit quando quis, pectori inscripta voluptatis imaginae, in occulto peccatum admittit.

XVI. Time ne iudices quemquam aut damnes: quippe, quum ob istiusmodi iudicium tentatio subierit, recedit a Deo anima, et tunc ideo quod alios iudicavit, deprehenditur et ipsa iudicata.

XVII. Time ne cum inimicitia et lite vaces orationi. Quod si, postquam frustra laboraveris, usque ebullire mentis phantasiam sentis, nec a furore supersedere, pone ibi munus tuum, id est, pro anima tua deprecationem, et incipe super hoc dicere: «Domine, memento quia dolore premor, et miserere, et succurre, ignosce.» Et noli quiescere, dum non videris oppressum diabolum et fugatum. Hoc fac, et numquam in te iniuriarum memoria praevalabit.

XVIII. Scito blasphemiae cogitatus e superbia

bibl. — 21) Ἐμαῖ Dan. III, 34. — 25) εἶπη. cod. Ps. XII, 4, 5. — 26) Κρινομένη. Rom. II, 1. — 27) Ἰδέαν cod. — 28) Καὶ ἄριστος ib. Marth. V, 24. — 29) Ὁ δεῖν cod. — 30) Καὶ αὐτοὶ μὲν ib. Forte aliquid deest, ut dicatur alios

ἀκατάκριτοι. Τί γάρ ἐγὼ κρίνεμαι, εἰ δαίμων ἐρχόμενος λέγει κατὰ Θεοῦ ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ; ἀλλ' ἐν τούτῳ 1) κριθέσθαι ὅτι οὐκ ἂν εὗρεν ὁ δαίμων παρρησίαν, εἰ μὴ ὑψωθῇ ἡ καρδία μου, ὡς μεγάλη καὶ ἐνάρετος 2), καὶ διὰ τοῦτο ἔρχεται ὁ διάβολος, ἵνα ἡμᾶς ταπεινώσῃ, καὶ ἵνα ἡμᾶς ποιήσῃ ἔπως ἔχωμεν ἑαυτούς, οὐ μόνον ἀνάγνους 3), ἀλλὰ καὶ ἐχθρούς καὶ ὑβριστάς Θεοῦ καὶ υπερηφάνους.

ιβ'. Ὁ μὴ πιστεύων ἀψευδῶς Θεῷ ὅτι ἐκατοκταπλασίονα παρέχει ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον 4), οὐδέποτε μισήσει κόσμον, οὐδὲ τὰ ἐν κόσμῳ· ὁ δὲ μὴ μισήσας ταῦτα, οὐδέποτε Θεόν, ὡς δεῖ, ἀγαπήσει.

κ'. Ὁ μὴ ἀσφαλῶς καθ' ἐκάστην ὥραν θανάτου μεμνημένος, μήποτε πρωίας λέγων μὴ φθάσαι τὴν ἑσπέραν καὶ ἑσπέρας, τὴν ἡμέραν μηδαμῶς καταλαβεῖν, παίζει, καὶ παίζεται ὑπὸ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, καὶ οὐδεμίαν ἀρετὴν, ὡς δεῖ, κατεργάζεται. Ἀλλὰ τὴν σήμερον ἐρεῖ· αὔριον, μετὰ τὴν· αὔριον, καὶ οὕτως αὐτοῦ τὴν πᾶσαν ζωὴν διαπανθήσει, ζητῶν πότε φθάσαι τὸ αὔριον.

κα'. Ἡ τῶν χειλέων σου σωπὴ διδάσκει τῷ Θεῷ λαλεῖν πολλά· καὶ ὀλίγα Θεῷ οὐκ οἶδεν, ὅτι καρδίας καὶ νεφρῶν ἐξετάσει ὁ Θεός 5). Ἀλλ' ἔστι θερμὸς δίχα βαλανεῖον, διὰ τὸ τὰς θυρίδας αἰὲ ἀνεωγμένας ἔχειν, καὶ οὔτε Θεόν, οὔτε ἀνθρώπους ἐπαναπαῦσαι δύναται· διὰ καὶ ὁ Δαυὶδ εἶπεν· «Ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν,» ἐπάγει· «Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ.»

κβ'. Μὴ θέλῃ τὴν σάρκα λιπαίνειν καὶ παχύνειν 6)· πάντα γὰρ τὰ πετεινὰ καὶ αἰροπόρα ὥσα ὀλιγόσαρκα, διὰ καὶ εὐχερῶς ἐπὶ αἶρα πητάνται. Βόες δὲ καὶ ὄνοι καὶ κάμηλοι καὶ εἴ· εἰσι πελύσσαρκες, γῆν καὶ ὕλην καὶ τέλμα [καὶ] πηλὸν φιλοῦντες διατρίβουσι.

κγ'. Τὰ ἀρχαῖα ἁμαρτήματα, σπῖλοι καὶ ῥύποι σαρκές, καὶ τὸν τῆς ψυχῆς χιτῶνα μεμολυσμένον ἀπεργάζονται. Οὐκ ἔστι δὲ χιτῶνα ἐρρύπωμένον ἀποπλύναι, εἰ μὴ γε ὕδωρ παρὰ πολλὰ· ἔτι δὲ καὶ πόντοι καὶ ὕβρις, καὶ ἀτιμίαι καὶ τὰ παρ' ἐχθρῶν ὀνειδῆ, ὡς λουτίσματα 7).

procedere, de quibus tamen non accusamur. Quomodo enim accusor, si diabolus meo pectori accedens, adversus Deum loquitur? In hoc vero indicabor: quia diabolus adeo non ausus esset, nisi eorū tumultusset, quasi magnum esset ac integerrimum, unde occasio diabolo datur ut nos humiliet idque efficiat, ut nedum sancti simus, quin immo Christi fiamus inimici inque Deum contumeliosi, et superbiamus.

XIX. Qui non credit indubitanter Deo centuplum in hoc aevo et in futuro vitam aeternam promittenti, is minime mundum et mundana odio habebit: quae nisi oderit, numquam Deum, ut oportet, amabit.

XX. Qui non constanter singulis horis meminerit mortem; nec mane dicite «Vespera non veniet,» aut in vespere: «Diem iam non assequar,» ludit et luditur a mundanis rebus, neque ullam virtutem, uti par est, exercebit. Sed hodie dicet: «Cras», post alterum diem: «Cras iterum,» sicque suam omnem vitam impendit, quaerens semper crastinā die vivere.

quidem blasphemiae cogitatus ultroneos damnatum iri (αὐτοὶ μὲν, — αὐτοὶ δέ), alios vero benignius habendos.

1) Ἐμοὶ κ. α. ἐν τούτῳ ib. — 2) Ἐξαιρέτως vix non legam. — 3) Ὁ μόνον ἀγίους cod. Aut corrige

XXI. Labiorum taciturnitas multa significat Deo dicenda, immo non pauca Deo dicere potest, quum corda et renes scrutabitur Deus. Verum inest ibi sine calore balneus, cuius quippe ostiola semper aperiuntur, et qui nec ipsum Deum neque homines sinit quiescere. Idcirco David quum dixit: «Posui» ori meo custodiam, » subdit: «Incaluit cor meum» intra me, et in meditatione mea exardescet ignis.

XXII. Noli carnem saginare, et impinguare. Quaeque enim volatilia et animalia in aere degentia, carne levia sunt, ideoque per aera promptius volant. Boves autem asinique et cameli, aut si quae sunt pecudes corpore crassiores, terram atque materiem et paludosa loca diligere solent.

XXIII. Vetera peccata maculae et sordes carnis sunt, quae animae tunicam contaminant. At fieri nequit ut polluta tunica lavetur, nisi aqua praesertim suppetat. Ita enim vero aerumnarum et iniuriarum et opprobria et ab inimicis accepta convicia quasi quaedam sunt animae lavacra.

mecum aut lege, si malueris ἀναγίους ex vet. gloss. —

4) Αἰώνιον. Matth. XIX, 29. — 5) Θεός. Ps. VII, 10. Mox ps. XXXVIII, 2, 4. — 6) Ταχύνειν cod. — 7) Λακτισμάτων id. insulse, ut videtur; unde malim confugere ad vocem forte novam, non inepte a λούω deriva-

κδ'. Πᾶς ὁ κόπος ἐν ἀρχαῖς τῷ μοναχῷ ἐπὶ παντοίας 8) ἀρετῆς ἐγγίγνεται. Ὡς γὰρ οἱ ὕδωρ ἐπὶ κῆπον ἀγαγεῖν σπουδάζοντες, τὴν πᾶσαν βίαν ἐπὶ τοῦ ὑδραγωγῆσαι καὶ διορυγᾶς ποιῆσαι καὶ ἐπιτελεῖσαι τὰ λοιπὰ τοῦ ὕδατος δοχεῖα 9) ἀσχολοῦντες· ἥνικα δὲ τὸ ὕδωρ ἅπαξ διαγάγωσιν, ἐν ἧ ἂν ὥρᾳ θέλωσιν, ἐτοιμῶς τοῦτο 10) συνεισφέρουσιν· οὕτω καὶ ὁ ἅπαξ ἡ καὶ δις ἐν τοῖς καλοῖς τῶν ἀρετῶν ἀσχοληθεὶς, οὐκ ἔτι οὕτως ἐν ταῖς ἀρχαῖς πονεῖ.

κε'. Μὴ ἀπὸ ἀρετῆς εἰς ἀρετὴν πρὸ τοῦ κατορθῶσαι μεταβῆναι, καὶ ποτὲ μὲν ταύτην, ποτὲ δὲ ἐκείνην, ἐπιχειρεῖ, ἐπεὶ παρεκασθῆσεται 11) ὡς ὄρνις ἄστατος ἐπὶ ὠν, εἴ τις διὰ τὸ εὐκόλως μεταβαίνειν, οὐρία πάντα καὶ ἔωλα 11') ἀποτελεῖ. Ἀλλὰ συνάψασα τὰς τέσσαρας αὐτὰς ἀρετάς, ὡς ὡά τινα, νηστείαν, ἀγρυπνείαν, πρσευχήν καὶ ταπεινώσιν, οὕτως ταύτας μέχρι τούτου περιθάλλειν 12), καὶ προσμένειν θέλε, ἕως ἂν πτεροφυήσῃσαι, εἰς οὐρανὸν καὶ σοὶ τὸ 12') πετασθῆναι παρασκευάσωσιν.

κς'. Πάντα σοὺ ὁ λύχνος τῆς ψυχῆς δι' ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν ἀναπτόμενος καὶ φλογιζόμενος σφοδρῶς ὑπάρχει 13), οὐδὲ πού σοι σκότους ἔργον πλησιάσαι εὐ δυνήσεται· ἐὰν δὲ ἐκεῖνος ἀποσβεσθῇ, παραυτίκα ὁ δαίμων τῆς φιληδονίας ἤξει, ὥσπερ μῦς, τότε ἔλαιον ἐκπίνων, καὶ τὸ στίππιον 14) ἀφανίζων, εἴθ' οὕτως πολλάκις, καὶ αὐτὸν τὸν λύχνον καταστρέφων καὶ συντρίβων.

κζ'. Ἐπειδὴ δὲ μὴ μόνον τοσαύτην νύμφην γνησίαν εἰργάσω Χριστῷ, ἀλλὰ δὴ καὶ ἑτέρας ψυχὰς ἅς σοι Χριστὸς ἐνεχείρισεν, ὡς ἂν νυμφοστόλον ἁγίαν ἀπεργάσεται 14') καὶ πολλαπλασίονά σοι τὸν μισθὸν ἀνταποδώσει ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ [καὶ] τῇ φοβερᾷ τῆς στάσεως ὥρᾳ.

κη'. Τὰς νύμφας ἰσχυρῶς καλλώπιζε, ἵνα δυνατὴ καὶ αὐτὴ μετὰ Παύλου λέγειν ὑπάρξης· «Ἡρμωσάμην ὑμᾶς [ἐν] ἀνδρὶ παρθένοῦς ἀγνῶς παραστήσαι τῷ Χριστῷ 15)». Διὸ πλύνεσθαι ταύτας καὶ λούεσθαι 16) καθεκάστην τοῖς δάκρυσι δίδασκε, ἕως πάντα τὸν ἀπὸ κόσμου μολυσμὸν καὶ τὸν ῥύπον ἀποκαθαρῶσιν.

XXIV. Principio totus labor monacho solet esse ad singulas virtutes: haud secus ac quum in hortum aquam dirigere satagunt, vim exerunt omnem in adducendis fluentis alveolisque fodiendis caeterisque parandis aquae receptaculis; ubi autem aqua semel adducta fuit, quacumque hora placet, prompte devehitur. Ita quum aliquis semel aut iterum sese dotibus virtutum excolendis dederit, inde non eodem ac in principiis labore vexatur.

XXV. Cave ne a virtute in virtutem excurras, priusquam singulae confirmentur, ut huic modo, modo illi operam conferas, quando quidem similis erit avi super ova instabili, quicumque hac illac meandi occasionem nactus, ventosa relinquit omnia et rancida. Sed una compingens quatuor virtutes, ut totidem ova, ieiunia videlicet, vigiliis, preces et humiliaiones, sic singulas, usque confovere velis, iisque insistere, donec alis instructae, etiam tibi in coelum evolandi copiam faciant.

tam.—8) Ἐπιπαντίας ib. Praecedens vox μοναχῷ tam brevissimis siglis coarctatur ut lectio dubio non careat, praesertim quum tota haec scriptio dirigatur ad monialem.—9) Δοχεῖα ib.—10) Ἐτοιμῶς τούτῳ συνεισφέρουσιν ib.—11) παρεκασθῆσει ib.—11') αἰόλα fort. melius.—12) Περιθάλλει ib.—12') σέ τοῦ cod. solemni scriptura.—13) ὑπάρχει, οὐδὲ πού σου ib.—14) Στίππιον. cod. f. idem ac στυπνίον α στυπή. Cf.

Iuris Eccles. Graec. Tom. II.

XXVI. In omnibus sit animae lucerna per charitatem in Deum accensa et ardescens vehementer, nullum tunc tenebrarum opus ad te accedere poterit: at si extincta fuerit, nulla mora daemon voluptatis veniet, tamquam mus, oleumque bibet, ac linum consumet; quin immo multoties et ipsam lucernam subvertet atque confringet.

XXVII. Sed quoniam non unam tantummodo huiusmodi sponsam legitimam exhibuisti Christo, sed alias etiam animas quas tibi Christus commendavit, te veluti pronubam sanctam efficiet et abundantiore mercede vicissim donabit, in illa die et formidolosa hora coram iudice sistendi.

XXVIII. Has vero sponsas strenue adorna, ut et ipsa valeas cum Apostolo dicere: «Desponsavi vos uni viro, ut virgines castas exhibeam Christo.» Ideo eas lavare se lacrymis et baptizari per singulas horas doce, donec ab omni mundana sorde et macula vere mudentur.

Climac. grad. XXVII: «Aucupatur quidem murem venatrix felis: sed murem spiritualem (seu daemonem), solitarii intenta mens et cogitatio.» Ad haec Ioan. Raithy in schollis: «Murem intelligibilem dicit homicidam diabolum, quem intentio quiescentis vigilanter observat, sicut cata murem.» Bibl. PP. t. X, p. 483, 518.—15) Χριστῷ. II Cor. XI, 2.—16) Λούεσθαι cod. Modo πλύνεσθαι; μοχ δίδασκει.—

κθ. Πρὸ παντός, ἐκάστης τῆς ἐν καρδίᾳ λογισμοῦς καὶ τὰ ἐκπαιδᾶν πεπραγμένα δι' ἐξαγγελίας ἀναμάνθανε, ὥς εἰ μή τις ἐξαγγεῖλαι βούληται, μηδὲ τοῦ ἁγίου σχήματος ἀξία γένοιο. Τί γὰρ ὄφελος βασιλικὸν μὲν ἱμάτιον ἐπενδύσασθαι τὴν νυμφευθεῖσαν Χριστῷ, μέλλουσαν ἰσθῆναι ψώρας καὶ λέπρας καὶ παντοίας ἀκαθαρσίας μεμεστομένην τυγχάνειν; Ταύτην γὰρ καὶ σὺ τὴν νυμφοστόλον κατακρινεῖ, ὥς τοιαύτην αἰσχύνῃ καὶ ἄμωρον νύμφην τῷ Χριστῷ προσάγουσαν, καὶ κείνην ἀπόβλητον ἀπεργάζεται.

λ'. Μετὰ γοῦν τὸ διὰ μετανοίας καὶ ἐξαγορεύσεως γινῶναι τὰ τῆς προσιούσης ἀπόκρυφα, μὴ παραντίκα τὴν βασιλικὴν στολὴν ἐπένδυε, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκπλυσιν καὶ ἀποκάθαρσιν τὸν ἐν ἀπλότητι χιτῶνα περιβάλλε 17)· καθυποτάσσεται εὐγνωμόνως δουλεύουσα, καὶ ἀπὸ πασῶν ταῖς εὐχαῖς στηρίζοιο.

λβ'. Ἄρα γὰρ ἐπεὶ μεσίτης καὶ προσδηγὸς καὶ νυμφοστόλος προβλήθης 18) Χριστοῦ, μετὰ πολλῆς δοκιμασίας καὶ χρόνου ἱκανοῦ, τὴν τοῦ μεγάλου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος ἐπίβαλε στολὴν· οὐ μικρὸν γὰρ σοι ἀγὼν βασιλίδι στολίζειν, καὶ βασιλέως Χριστοῦ νύμφην εἰσαγαγεῖν. Διὸ οὕτως στόλιζε, ἵνα δυνήσῃ λέγειν· «Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν, ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποικιλμένη 19).»

λγ'. Γίνωσκε ἐπαγρυπνεῖν καὶ νυκτοφυλακεῖν, ὅτιπερ ὀφείλεις (οἱ ψυχῶν καθηγούμενοι οὕτως τοῦ ἀγρυπνεῖν ὑπόχρεοι διηνεκῶς, ὥς λόγον ἀποδώσαντες 20) ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, τυγχάνουσιν)· ἀγρυπνοῦσα δὲ, ὥς δυνατὴ καὶ τὰ τῶν ἀδυνάτων βάρη βαστάζειν 21), τοσοῦτον πόνον ἔχουσα, ὅσον μήτηρ θυγατέρας ἔχουσα ἀγάμους καὶ ταύτας βουλομένη βασιλεῖ μεγίστῃ νυμφοστολῇσαι.

λδ'. Ταῖς πειραζομέναις καὶ πολεμουμέναις βοθηεῖν μὴ ἀποκάμης, ἵνα καὶ περὶ σοῦ Δαυὶδ εἴπῃ ὁ θεοπάτωρ· «Ἀπενεχθήσονται τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς. Αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει 22).»

λε'. Ἐὰν μία τις ὑπὸ τοῦ διαβόλου σκληρυνθῇ 23), ὑπόμενε καὶ μὴ ἀπόμενε, μὴ δίωκε· οὐ γὰρ τοσοῦτον τὸ ἀμάρτημα σκληρότης καὶ ὕβρις καὶ ἀντιλογία ὅσον κρίμα μετὰ διωγμὸν ἀνδρὶ συναφθῆναι, καὶ ἀπὸ Χριστοῦ ἐπὶ μοιχείαν περιπεσεῖν τὴν διωχθεῖσαν.

XXIX. Ante omnia, singularum secretos animi sensus et a teneris gesta per relationem ex ordine discite, ut si una forte ea nolit concedere, indigna sacro habitu maneat. Ut quid enim proficiet regio illo indui pallio virginem Christo sponsatam, quae intus est scabie et lepra et omnigena spurcitie oppleta? Eam enim et te sponsarum ducem Christus ideo damnabit, te utpote quae tantam foeditatem, adeoque turpem sponsam Christo adduxisti, eam vero ut reprobam amovebit.

XXX. Quum igitur per poenitentiam et manifestationem abscondita noveris accedentis ad sponsum virginis, noli citius eam regia induere stola; sed postquam lota et mundata fuerit, tunc ei simplicem tunicam confer, eaque demissioni bono cum animo mancipata, ab omnium precibus confirmetur.

XXXI. Age dum, quoniam mediatrix vice ac pronubae, sponsas ad Christum deducendi tuum munus est, post multam probationem et tempus sufficiens, tum demum magni et angelici habitus stolam largitor. Non exiguum enim hoc tibi studium est, reginam induere stola, regisque Christi intro-

ducere sponsam. Idcirco sic eam indue, ut dicere queas: «Omnis gloria filiae regis intus est, in fimbriis aureis circumdata, varietate distincta.»

XXXII. Disce vigilare et noctem custodire insomnem, quantum id debes: qui animabus praesunt, sic vigilare necessarium constanter habent, prout rationem in die iudicii reddituri sunt. Vigila vero, ut possis vel negotiorum quae vires superant, pondera sustinere; tantamque operam nava quantum mater aliqua, filias habens innuptas, easque volens regi omnium maximo praeparare et adornare.

XXXIII. Ne cessa iis quae probantur et tentantur auxiliari impigre, ut de te dicat David ille Christi avus: «Afferentur regi virgines post eam. Proximae eius afferentur in laetitia et exultatione.»

XXXIV. Si una forte, diabolo suadente, induerit, sustine et noli abscidere eam, neque expellere: tantum enim peccatum non est duritia et contumelia aut contumacia, quantum crimen est eam, semel expulsam, viro coniungi et a Christi foedere in adulterium incidere repudiatam.

17) Περιβάλλε f. Notanda hic et paulo post distinctio μεγάλου et μικροῦ σχήματος monachorum. Statim in cod. καθυποτάσσεται. — 18) Προβληθείς lb. fort. προ-

βλήθης.—19) Πεποικιλμένη. Ps. XLIV, 14.—20) Ἀποδόσαντος cod.—21) Καὶ τὰ τῶν ἀδυνάτων βαρὺ βάσταζε lb.—22) Ἀγαλλιάσει. Ps. XLIV, 15.—23) Σκληρυνθεῖ cod.

λε'. Ὑπομένουσα τοιγαροῦν λαιδωρίας καὶ ἕβρεις καὶ καταλαλαῖς ὑπέμενε.

λς'. Τὸ χεῖρον καὶ βαρύτερον ἐν ἅπασιν προβλέπονσα, τωσούτος δὲ σοι ὁ τῆς ὑπομονῆς μισθός, ὅσος μὴ εἶσαι ψυχὴν εἰς τοιοῦτον ἁμάρτημα μοιχείας ἐκπεσεῖν, ὅθεν τὸν πρὸ τοῦ πυλῶνος ὠρυόμενον λέοντα προκαθορώσα, ὡς δ' αὖ καὶ πράξις 25) τὴν μηδεμίαν αὐτῇ ψυχὴν εἰς κατάβρωμα παρασκευάσαι 26). ἀλλ' ἐν ὑπομονῇ συμπάθει, ἐν ταῖς προσευχαῖς βιώθῃ, ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις [στήρισον?], ὡς περ ἁπάσας, τὰ ἀπασῶν βάρη βέεσταζε. Δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς θάνατον μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν, ὡς αὖ ἡ πλανωμένη ψυχὴ εἰς ἑαυτὴν ἀποστρέφειν.

Γίνωσκε δὲ καὶ τὰ ἐπιτίμια ἅπερ εὐχόμευς, ἀλλ' ὁ μέγιστος ταῖς παραπιπτοῦσαις ἐξέθετο Βασίλειος 27).

II.

Ἡ παραίνεσις τοῦ ὁσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ ὁπισθευτοῦ.

Τηρῶν 1), μοναχέ, σωφροσύνης τοὺς ὅρους,
Φύλαξον, ὡς χρὴ, τὰς χάρας τῶν ὁμμάτων,
Ἄλλο πρὸς ἄλλο μὴ βλέπειν πρὸς τοὺς πέλας,
Λάλει δέοντως, ἀφρόνως δὲ μὴ σίγα.
Ἐνδύμασι χρῶ τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις,
Καὶ βρώματα ζήτησον, ἃ συνιστάνει
Τουτὶ τὸ σωματεῖον εἰς ὑπουργίαν.
Πάντων μεταλαμβάνε τῶν τεθειμένων
Τὸν δαίμονα δὲ φεῦγε γαστριμαργίας.
Μὴ τὰ μὲν ἐκφαύλιζε τῶν ἐδεσμάτων,
Τὰ δ' ἐκλέγου σύμμορφα τῇ σῇ κοιλίᾳ.
Ἡ διάκρισις κρινέτω σου τοὺς τρόπους.
Οἶνου τὸ πλεῖστον ἐκτρέπου καθ' ἡμέραν,
Εἰ δ' ἀδυνατεῖς, ἀπογεύου χρησίμως.
Τὴν χεῖρα τὴν σὴν μὴ τιῶν γύμνου μέσαν.
Μικρὸν λογίζου σαυτὸν, ἔνθα προσκάθη·
Καὶ σοῖς ἀδελφοῖς δουλικῶς ὑπηρετεῖ.
Κέντρον τὸ θεινὸν φεῦγε τῆς παρρησίας,
Βάλλει γὰρ εἰς θάνατον ἄχρι καρδίας.
Καὶ πτυέλου σύμπτωμα μὴ παραβλέπης:

XXXV. Hanc vero sustinens, convicia nihilominus et opprobra et maledicta perfer.

XXXVI. Ubi quod pessimum est et gravissimum in his rebus provide consideraveris, eo potior erit tuae patientiae merces, quod impedieris quominus in tantum adulterii flagitium anima labatur; periinde ac si ante fores rugientem leonem vidisses, per te non liceret vel una anima illi sit in escam cessura. Sed per patientiam compatere, per proceres auxiliator; per vigilias [confirma], ut ferre debes cunctas, sic gravia cunclarum onera sustine. Potens est enim Deus dare poenitentiam in salutem, ut errabunda anima in se ipsam revertatur.

Nosce insuper quales poenitentias non ego quidem, sed maximus Basilius pro lapsis instituerit.

Admonitio S. P. N. Ioannis Ieiunatoris.

Modestiae metam tenens, o monache,
Caute pupillas, uti par est, tuere,

24) Πράξεις Ib.—25) Παρασκευάσαι; Ib.—26) Βασίλειος. inde sequuntur LI epistolia, quae incipiunt: ἡ προσ-

Ne quemque proximum hinc aspicias.
Ad rem probe loquaris et scite tace.
Vestibus, uti necesse est, tantum utere.
Habe cibos, sed unde sustentem tuum
Corpusculum, ut pensum laboris impleat.
Oblata sume quae tibi hospes porrigit,
Ingluviei modo vites daemonem.
Verum cibos nolim reputes alios,
Neque alios ventri praeferas congruos.
Diudicet mores tuos discretio.
Vino quotidie abstine, quoad potes;
Liba, minus si valeas, ut expediat.
Ne caeteris coram tuas nuda manus.
Te minimum aestima, et sede novissimus.
Arbitrio servare te fratrum iuvat.
Levare cristas absit arrogantiae,
Quae cordis in perniciem praeceptis ruit.
Sputum salivae ne vagum negligito.

βολή, basilianis plerumque similia, uti infra videb.

1) Τηρῶν. Scripta serie continua in paris. 2748.

Ὁ βῆξ ἐπῆλθεν ἐν τραπέζῃ πρὸς βίαν;
 Κράτησον, ὡς χρῆ, πίψον ἔξω τοῦ μέσου.
 Θέλεις φαγεῖν, ἄνθρωπε, καὶ πιεῖν ἅμα;
 Χρειῶδές ἐστίν· ἀλλὰ φυγῇ 1) τοῦ κόρου.
 Ἐγγὺς ὁ πίναξ καὶ συντίθεται μέσον;
 Μὴ σου πρότεινε χεῖρα τοῦ φαγεῖν χάριν.
 Αἰδῶς προσίτω καὶ προτίμησις φίλῳ 2).
 Τὸ δις δὲ καὶ τρίς μὴ παραιτοῦ προλέγειν
 «Φεῦγε, προόπτα τῆς ἐμῆς σωτηρίας!»
 Ἀκηδίας γέννημα χάσματος ὁ κλόνος.
 Θέα, μοναχέ, τὸν τρόπον τῆς Μαινάδος,
 Καὶ σὸν στόμα συστήθι ταῖν χερόιν ὄλαιν,
 Ἀσχημοσύνην μὴ διδοὺς τῷ πλησίον.
 Κροῦσον μετ' αἰδοῦς τὰς θύρας τοῦ σοῦ φίλου.
 Μὴ δ' αὖ προόπτως 3) εἰσδράμης, ὥσπερ κύων
 Σκεύη καταβρῶν καὶ καταβλῶν ἐστία.
 Ὑπακοῆς φύλαττε τὴν εὐταξίαν,
 Χωρὶς, πρῶτον, ψυχικῆς ἁμαρτίας.
 Πράως διαλέγου μοι πᾶσιν οἷς τύχης,
 Ὅμμα προσασκῶν σῶφρον ἐν τοῖς πλησίον.
 Γελῶν γελάσεις μειδιάματος μέχρι,
 Ἐρκος φυλάττων τῶν ὀδόντων ἐν φόβῳ.
 Τοὺς συγγενεῖς ἐκφευγε, καὶ λύπας φύγης,
 Νεωτέρων δίωκε τὰς συντυχίας,
 Διαβόλου γάρ εἰσιν ὀπλομαχίαι.
 Πολυλόγου βᾶδισμα μηδὲλως βλέπε,
 Κρύπτειν τὰς ἀδικημάτων ἀταξίας 4)).
 Τὸ δογματίζειν, καὶ δοκῆς γραφῶν ἴδρις,
 Ἄνευ ἀνάγκης, φεῦγε, μὴ κατακαῆς.
 Εἰ ταῦτα τηρεῖς, ἐγγὺς εἰ σωτηρίας.

Si tussis in mensa, inscio te, eruperit,
 Premas oportet, ne spuas in medio.
 Escam cupis, mi homo, simulque vis scyphum?
 Bene est quidem; cave satur fias tamen.
 Praesto est catinus tibi, coram positus?
 Per me manum non admovebis ferculis.
 Honorem amico, mente semper pudica,
 Debes. Bis autem terque dicito: «Meae
 «Tu qui saluti insidias struis, fuge.»
 Acediae fit fetus oscitatio
 Hiantis: os tu vide hiulcum Maenadis,
 Ambabus et palmis tuum, frater, preme,
 Ne proximo tuo pudorem incutias.
 Fores amici, sed verecunde, move.
 Verum procax ne cursites, sicut canis,

Sus deque vertens vasa et ossa conterens.
 Obtemperes: is ordo rerum pulchrior,
 At modo pravum nil tibi quisquam imperet.
 Blande alloquaris, si quibusdam occurreris,
 Spectans modeste, nec nisi stantes prope.
 Ridebis, et parcius et risu levi;
 Vigil timensque claustra dentium
 Serva. Propinquos fugis? Aerumnas fugas.
 Vanas iuventutis prohibe colloquia:
 Hic Satanae sunt arx et arma posita.
 Viam loquacis ne oculis quidem tere,
 Qua callide quae perperam facit, tegit.
 Doctor sedere noli, sis doctus licet,
 Citra necessitatem, in igne ne ardeas.
 Fidelis haec tene: salus tibi prope est.

1) φεῦγε mel. — 2) φίλου iterum malim. — 3) Ἄν μὴ δ' ἀπροόπτως, et mox καταθραύων? sed metrum excludit.

— 4) τὸ δικαιωμάτων cod.; leviter mutavi, ut sensum assequeretur, dubius tamen utrum assequi verum contigerit.

AD IOANNEM IEIUNATOREM ANNOTATIO

Si quis mihi, ut maxime unus, se ad haec usque ultima Ieiunatoris verba continuerit, sane haud semel eum taeduerit sermonem fluere adeo lutosum, sabuloque, calce et favillis mixtum; ipso tamen fastidio noverit minime fucatum esse aut fictitium; sed germanum, sibi que simillimum, qualem nimirum audio Ioannem, inter Chrysostomi appendices, in oratione de poenitentia et virginitate sermocinantem. Hic enim et illic eadem chorda pulsatur, sonus idem, idemque fratris cum sorore simplex et ingenuum colloquium. Ab eodem Pauli invocatione exorditur, quem solemnique ratione compellat ἀσθενούντων χειραγωγὸν, πιστευόντων νυμφαγωγὸν, statimque iubet virginem, caeteris spretis, in Domino esse: ἡ δὲ παρθένος ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἵνα καὶ τὸν ἔπαινον σχῇ παρ' αὐτοῦ, λέγουσα τῷ Θεῷ Πατέρα σου ὁ ἔπαινός μου. Pergere eo magis lubet quod, facto hinc et inde similibus respectu, id mihi certo, forte et caeteris, succedet inexpectatum, hanc orationem ita didascaliae germanam et affinem esse, ut eiusdem plane operis alterutra sit pars futura, aut prior aut posterior, ex uno autem fonte in eodem alveum utraque confluat et recipiatur.

Nulla igitur ibi concio ad plebem est, sed pia ad virginem monita, quae primum docetur ne in specie sua extollatur aut Deum avertat propter superbiam. Immo abluat lacrymis peccatorum sordes, frontem verberet, pulset pectus; « integrum sit corpus et anima et spiritus: psalterium quidem est spiritus, et cythara est anima, tympanum autem pellem habet mortuam, igitur mortifica corpus. Si Deum honoras, fit a dextris tuis; si ipsum contempseris, diabolus fit tibi dexter. Si dixeris: Diabo-

1) Ἐτοῖμος ἴσο. Vulgatus interpres: *paratus sis*. Et sic fere putem emendandum ubique ἀγαπητή, ἀδελφὴ, ubi editi libri: ἀγαπητοί, ἀδελφοί.

2) Graeca. Praeter enim communes dialogismos, exempla, imagines, praeter similia scripturae loca, testimonia et interpretationes, lidem quoque verborum tropi, eadem copia copularum ἰάν, ὅταν, ἰπάν

lus me decepit, dicet tibi iudex, quod nihil profuit Evae quia dixit: Serpens me decepit. . . . Nemo dormiens coronatur, neque recumbens et stertens brachium capit, sed pulvere et plagis squallens ipse apud agonothesiam primus invenitur, vulnera gerens et sanguinem ostendens defluentem. . . . Non mentitur Iesus dicens: « Non veni ut iudicem mundum, sed ut salvem. » Non sic insanus amator dilectam suam amat, ut Deus poenitentem animam. O animae Deum amantis propositum et ad superiora pennis subvectae! Luceat lampas quotidie, parata sis 1) in sponsi occursum, ut et tu audias: « Intra in gaudium Domini tui. » Sursum igitur oculum tuum semper habeas, ubi et tibi concupitus est sponsus. Desiderio animi motus vince. . . »

Sed ne totam videar relegere orationem, properandum ad ultima, ubi ait: « Haec mente concupiens, stude sponso placere. Cauta sis, mors enim tanquam fur venit; lucernam tuam accende, ardens sit lampas tua, ne dormiente te oleum deficere inveniat. Dulcis somnus videtur, sed bene nosti quod nihil psalmodia dulcius. At grave tibi humi cubare? Cogita quod martyres super carbones iactabantur. At amarius os facit ieiunium? Christus qui mellis dulcedinem creavit, fel propter te gustavit. »

Et etiam graeca 2) rescripsisse vellem, ut gutta guttae similior sit. Uno verbo concludam: paraenesis de poenitentia prima potius monita vitae spiritualis habet; didascaliam vero perfectiora; in illa a saeculo vita revocatur; hac vero clausa anima ad meliora charismata urgetur. Utroque opere idem scopus intenditur, idem perficitur consilium, vox eadem, eademque manus et scribentem et loquentem movet.

cum perpetuis et solemnibus verborum flexionibus, lidem lusus et tinnitus dictionum: κάτω ἵστω σου τὸ ὄμμα, ἵνα ἡ διάνοια ἄνω (leviter emendo), et sic alla conspirant. Cf. Patrol. t. LXXXVIII, p. 1940 sqq. Suadeo quoque etiam metrica didascaliam conferatur cum versiculis Chrysostomo supra additis, p. 170, eiusdem Minervae, haud semper inconcinnae.